

Tekst: Susanne Paulsen

Foto: Susanne Paulsen og Katie Holmdahl

Der findes en del interessante vrage udenfor Gullmarsfjorden på den svenske vestkyst men indenfor står det derimod lidt sløjt til. Og et af de få der er at finde skal selvfølgelig befinde sig på en dybde af ikke mindre end 64m. Vraget, der her er tale om, er et Hudson bombefly fra Anden Verdenskrig, som vi i lang tid havde talt om at få dykket på. Nu var ventetiden endelig forbi.

Historie

Natten til den 23. juni 1942 var et Lockheed Hudson Mark III G-AGDF Loch Leven – et amerikansk-fremstillet let bombefly, ombygget til et transportfly – undervejs fra Stockholm til Leuchars Lufthavn, nord for St. Andrews i Skotland på en kurer flyvning. Ud over de to besætningsmedlemmer var der også otte passagerer om bord på flyet.

Flyet fik imidlertid motorproblemer over Skagerrak, og vendte om mod den svenske kyst i forsøg på at nå lufthavnen ved Sätenäs. Man når dog aldrig så langt for da de fløj i 1.300 meters højde, opstår der også en brand i den højre motor.

Piloten, Erik Engnaes, blev tvunget til at nødlande og besluttede sig for at fortage en kontrolleret landing på vandet nordøst for Lilla Bornö i Gullmarsfjorden.

Efter den vellykkede nødlanding lykkedes det passagererne at komme ud på vingen og ved hjælp af flyets gummibåd nåede de ind til land inden flyet sank.

Piloten og anden-piloten fik svømmet i land.

Klokken var halv et om natten, da Anders og Betty Hansson, der boede på

Linhagen-gården på Lilla Bornö, hørte et brag. De skulle snart få et uventet besøg.

Deres døtre Ingrid og Lilly Andersson vågnede også, men

fik ikke lov at gå udenfor. De kiggede nysgerrigt ud ad vinduet, og Ingrid huskede senere, at der var flere mennesker i haven, da de gennemblødte besætnings-

Hudson Bombefly

i Gullmarsfjorden, Sverige

SUSANNE PAULSEN

En spektakulært farvespil afsluttede vores første dykningsdag i Gullmarn (ovenfor); Manglende dæksel på den ene flymotor (øverst til højre); Flyets fritlagte cockpit, og næse der er delvist begravet i habunden (nederst til højre)

medlemmer fik lov til at drikke varm chokolade i køkkenet. Om morgenen blev passagererne og besætningen transporteret med båd til fastlandet og videre via to taxaer.

Hændelsen blev hurtigt tystet ned, og de svenske myndigheder ventede til året efter med at bjærge kurerpost og andre genstande fra flyet, for at vække så lidt opmærksomhed som muligt. Forklaringen på hemmelighedskræmmeriet menes at være, at der var passagerer på flyet, hvis tilstedeværelse ville være svær for de svenske myndigheder at bortforklare.

Efter at flyet var hævet og postsækkene bjærget, blev flyet bugseret væk af Röda Bolagets fartøjer og sænket på dybt vand, hvor det stadig befinder sig. Alt foregik i største hemmelighed, men takket være datteren Ingrid Andersson, der overværede og

fotograferede hele begivenheden i det skjulte fra øen, har vi nu adgang til både vidneberetninger og optagelser fra lejligheden.

At komme til vragestedet

Flora III ventede på os ved broen, hvor skipperen, Kjell Williamsson, kom os i møde os med sit sædvanlige gode humør og muntre latter.

Under turen ind i fjorden fik vi både en briefing og lidt historie om vraget og planlagt hvor dykkerbøjen skulle placeres samt fortalt nogle underholdende historier. På dykkerstedet førte Kjell båden frem og tilbage over området et par gange, før min mand og dykkerbuddy, Glen, omsider kastede den store tunge vragbøje i vandet, som hurtigt og præcist ville ramme det udpegede sted. Kjell sejlede rundt om bøjerne og præcis som vi passerede dem kunne vi se konturerne

af flyet dukke op på monitoren. Det kunne ikke være bedre.

Vi gjorde os klar i fokuseret stilhed. Glen var vant til at dykke vrag fra sin tid i Danmark, men jeg havde væsentlig mindre erfaring og havde sommerfugle i maven. Nysgerrighed og beslutsomhed var blandet med usikkerhed og spænding. Overfladen var rolig med kun få krusninger da vi svømmede mod bøjen med bundtovet. Vi befandt os et godt stykke ind i fjorden, og ferskvandet fra Örekilsälven havde gjort over-

ARKIVFOTO

SUSANNE PAULSEN

fladevandet i fjorden meget brunligt efter de seneste regnbyger. Vi gjorde vores kameraer klar, tændte lamperne og begyndte nedstigningen.

Første dyk: Som væggen i et metalhus

De første seks meter kunne vi kun skimte hinanden som svage lyspunkter gennem det mørke lag ferskvand, men så klarede det op. Vi gjorde holdt et minut for at foretage en sidste kontrol af vores kameraer og udstyr før vi fortsatte ned ad linen. De næste fem minutter føltes som en evig cyklisk repetition af vejrtrækning, trykudligning og balancering. Jeg kiggede på min dykkercomputer: 35m, 47m, 54m... ti meter tilbage.

Mørket var tæt. Det føltes stort, dette mørke. Eller var det os, der var skrumpet ind? På trods af fjordens ellers favnede, beskyttende miljø og alle lysene, føltes det, som om vi var to meget små faldende stjerner i det uendelige univers.

Tres meter og der var endnu intet fly

at se. Bare lyden af vores bobler og lyset fra vores lamper, der fejer ned mod bunden. Langsomt fortsatte vi nedad. Stadig ingenting. 63m. Og så pludseligt synes muslingskaller og en lille stikkende anemone og derpå bunden og bundtovet. Hele bundtovets lod var sunket dybt ned i fjordens bløde gyldne bund hvorfra kun linen stak ud af den mørkebrune masse. Der var i hvert fald ingen risiko for at det flyttede sig.

Vi kun se hvordan bare den mindste lille trykforandring fra vores langsomme opbremsning fik den løse bund til at hvirvle op. Forstyr nu ikke silten, tænkte jeg. Vi lyste ud i mørket. Stadig intet at se. Jeg blev ved bundtovet, mens Glen langsomt begyndte at bevæge sig væk og prøvede at få øje på flyet. Han afsøgte området ved at svinge lygten fra side til side i brede sving. Imens sad jeg som et fyrtårn om natten og vogtede bundtovet. Flyet kunne umuligt være langt væk. Maksimalt et par meter. Jeg mærkede tiden tikke forbi.

Til sidst viftede Glen med sin lampe. Det var et signal om at flyet var fundet. Jeg forlod bundtovet og lavede to finnespark for at komme hen til Glen.

Noget stort og gråt rejste sig foran mig, som væggen i et metalhus. Det var en mærkelig følelse. Sigtbarheden var elendig. Vi var blot en armslængde fra vraget og kunne alligevel kun se en lille del af det ad gangen. Næsen og venstre vinge så ud til at være rammet ned i havbunden. Resten af flyet rejste sig fra bunden som en nedfalden fugl.

Hvilket det sådan set også var. Jeg betragtede den vingemonterede motor, som havde en form for åben luge, og fortsatte opad langs vingen. Over mig fortsatte flyet i en stejl vinkel, men jeg ville se cockpittet. Jeg fulgte siden af flyet nedad igen, langs dets små vinduer. Lige over bunden kunne man se lige ind i det åbne cockpit. Wow!

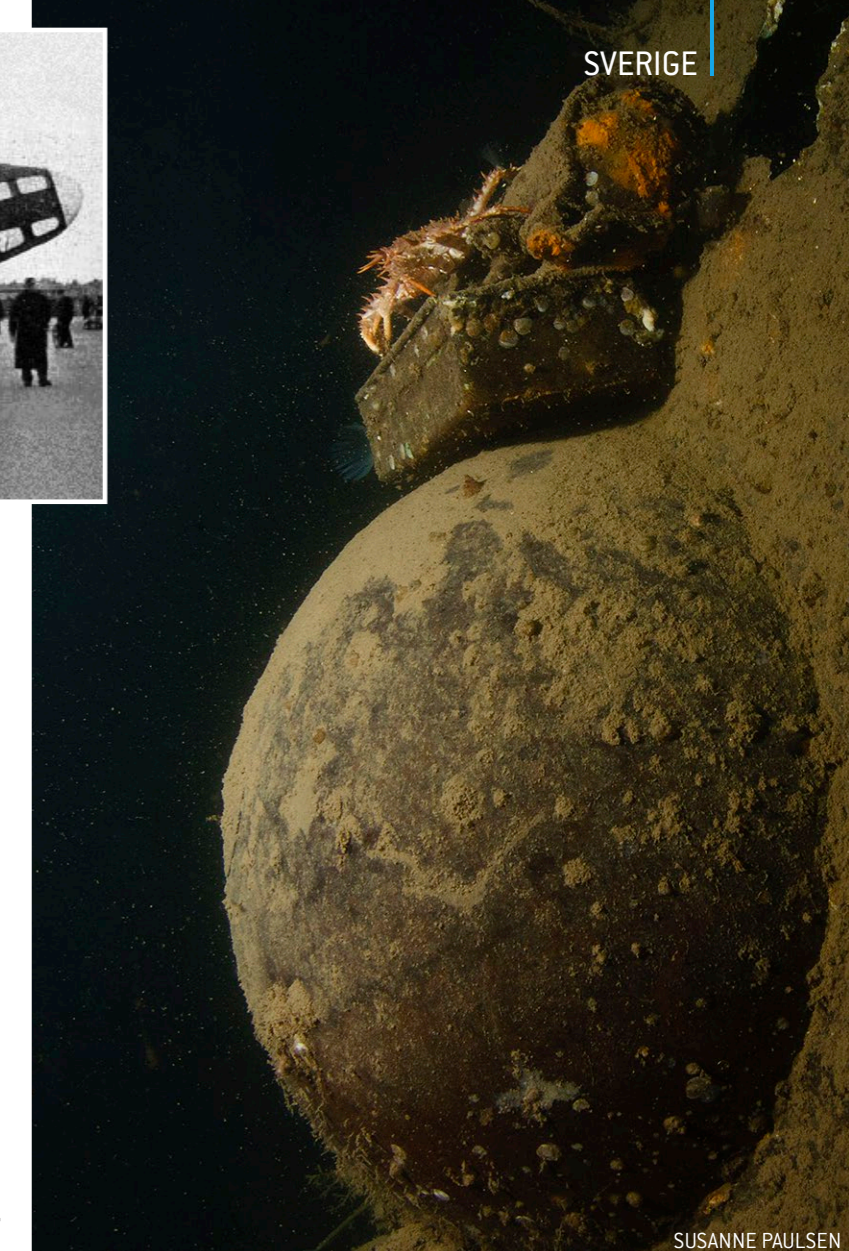
På vej op igen, langs toppen af flykroppen, fandt vi flyets antenne og dets lille glaskuppel. Over glaskuplen var

Glaskuppel på toppen af flykroppene (til venstre); Arkivfoto af Lockheed Hudson Mark III-flyet før dets konvertering til kurérfly (herover); En troldkrabbe sidder majestætisk på vraget og kigger ud i mørket (til højre)

der en slags kasse. Var den placeret der eller var den original? Ingen anelse. Tiden fløj. Der var allerede gået 14 minutter. Troldkrabbe, torsk og anemoner levede på og omkring flyet, men hvem havde nu tid til at snakke med fiskene? Jeg havde ingen problemer med at ignorere dyrelivet og blot fokusere på at få billeder af vraget.

Det var svært at danne sig et overblik. Et stort mængde krill bliver draget som insekter mod vore lygter, med det resultat at de skyggede for en del af lyset. Som om det ikke var mørkt nok i forvejen! Jeg tog nogle billeder og justerede vinklen og placeringen af mine flash et par gange. Der var mange partikler i vandet og masser af krill, der reflekterede flashlyset. Det er ikke nemt, det her. Jeg håbede inderligt, at nogle af billederne ville være gode. Glen filmede vraget og gled langs flykroppen som en anden ubåd i mørket.

Der var gået sytten et halvt minut og vi var nu nødt til at gå tilbage til bundtovet. Vi gled tilbage over flyet og fandt vingen, som vi så fulgte nedover igen. Vi svømmede i bred formation mens

SUSANNE PAULSEN

Glen søgte med sin lygte udad i mørket. Ja, bundtovet var der, lige hvor vi havde forladt det. Opstigningen kunne begynde. Jeg følte mig lettet, rolig og på samme tid opstemt. Alt var gået efter planen.

Vi blev hentet af Kjell og kunne ikke vente med at smugkigge film og fotos inden vi overhovedet kom ud af dragterne. Inde over landskabet var lyset vekslende og en storslået regnbue dukkede op mellem klipperne. Hvor passende. Skatten findes som sagt for enden af regnbuen og vi havde lige fundet den. Stemningen ombord var lige så høj som Gullmarns glitrende klippe-tippe. Det havde været en spændende dag, og vi havde fået en på opleveren. Min nysgerrighed var blevet vakt og jeg havde fået smag for flere eventyr.

SUSANNE PAULSEN

VENSTRE TIL HØJRE: Kig ind i flyets lastrum; Dykkerbåden Flora III; Skipper Kjell placerer dykkerbåden lige over vraget; Landingsstel med bevaret dæk.

Andet dyk: En lille bump i bunden

Efter det første dyk på flyvraket havde vi bare hovedet fuld af tanker om, hvornår vi igen kunne dykke på flyet.

Det første dyk føltes blot som en appetitvækker og et glimt af noget der aldrig blev helt udforsket. På en eller anden vis var vi efterladt med flere spørgsmål end svar, og nu ville vi finde ud af mere. Var der endnu en glaskupel? Hvordan så den anden vinge ud og var resten af flykroppen hel? Vi ville absolut derned igen og tankerne kredsede konstant om det. Imidlertid gik der flere uger førend vi fik en ny mulighed.

Det var ikke svært at muliggøre yderligere to dyk. Hvis vi dykkede to dage i træk, behøvede vi kun at finde positionen én gang, placere bøjen med bundtovet og lade den ligge til næste dag. Nu skulle resten bare falde på plads. Vi havde brug for gas. Masser

af gas. Og mere lys, både til rebet og kameraerne.

Den første dag i november var temperaturen 12°C og vinden svag fra sydlig. Kjell styrede dykkerbåden i brede sving udenom hummertejnernes bøjer, der lå som en slalombane langs fjordens klipper. Ingen reb i propellen, tak! Vi drak kaffe, spiste en let frokost og nåede omsider frem til vraket position.

Flyet var kun et lille bump på bunden, og vi forsøgte at sigte efter det med vragbøjen og ramme lige så præcist som forrige gang. Med bøjen sat kredsede vi rundt om den. Hmm, ikke rigtig godt, den havde ramt omkring 20 m fra flyet. Hvis vi skulle cirkle rundt om flyet som et kompas, ville det resultere i et for kort visit på flyet med tanke på den begrænsede tid vi havde til rådighed på denne dybde. Det 50 kg

lod blev derfor trukket op igen og med de mange meter reb oven i vægten var det virkeligt tungt. Vi gjorde et nyt forsøg. "Nu skal du nok slet ikke svømme," sagde Kjell og lo. Snart ville vi forstå hvad han mente.

Så hoppede vi endelig i vandet. Linjespole, tjek. Lamper til opstigningslinje, tjek. Kamera, tjek. Nu var det bare nedad igen og ind i det samme totale mørke. Denne gang nåede vi 60 m efter fem minutter, og allerede fik vi øje på noget. Et dæk! Og vingen. Sigbarheden var lidt bedre denne gang. Bundtovet lå løst og frit henover over vingen, og vi fulgte det for at fastgøre en lampe på bundtovet. Under os havde loddet boret sig helt og aldeles ned i den bløde havbund. Hvilket hit! Tak, Kjell.

KATIE HOLMDAHL

SUSANNE PAULSEN

SUSANNE PAULSEN

Vi begynder igen at orientere os rundt i flyet. Dørens åbning ind til lastrummet. Et vindue. Glaskuplen. Over glaskuplen stod den lille grønne kasse tilbage, og over den var

der en cylinder. Der sad en majestætisk troldkrabbe i en fin positur og kiggede ud i mørket. Vi fortsatte rundt om kuplen og kiggede nærmere på cylinderen. Aha! Det var en ildslukker. Kassen og ildslukkeren var tilgroet og dækket af silt, så de havde helt sikkert ligget der et stykke tid. Vi turde ikke røre ved noget af frygt for at røre silt op, men vi var nysgerrige.

Jeg tvang mig selv til at give slip på trangen til at undersøge kassen og fortsatte ud på vingen, som hævede sig skråt opad. Lyset fra Glens lampe kunne ses et stykke væk. Jeg vendte om før jeg nåede vingspidsen, gik tilbage mod flykroppen og fortsatte ned under den. Glen var bag mig. Jeg så en rund genstand. Hvad kunne det være?

Jeg svømmede tættere på. Flere runde bolde og... ups, et fiskenet. Bedst at holde god afstand.

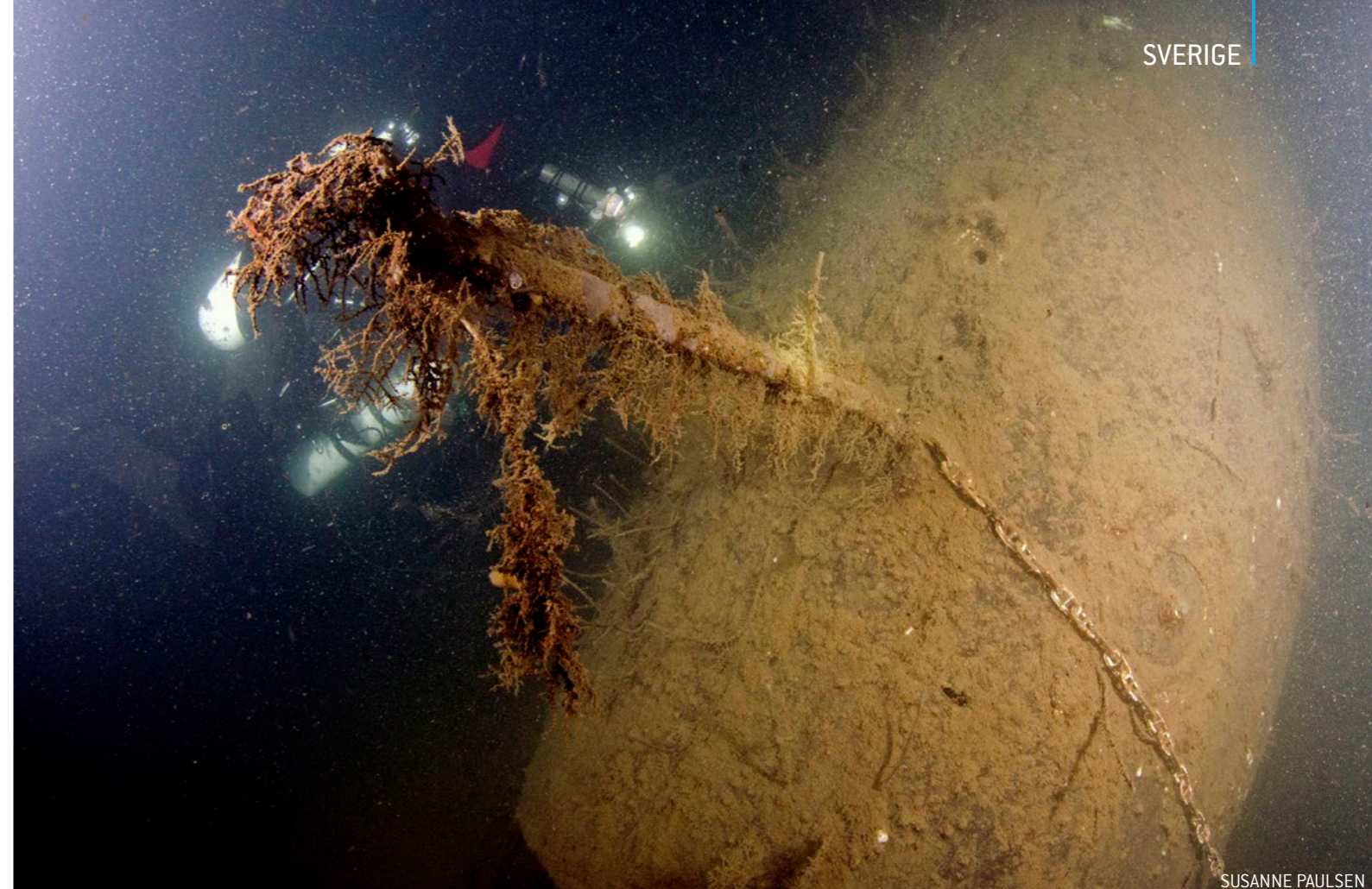
Jeg tog en dyb indånding og steg langsomt op. Jeg mærkede et reb mod min kind. Jeg prøvede at bakke lidt men har lidt svært ved at finde plads. Min flasharm hæfter sig rundt om linen og partikler hvirvler omkring da jeg får den gjort fri. Store flager af 70 år gammelt flyslam truede med at omslutte mig. Tanken "kom væk i fart!" for gennem hovedet men jeg bevægede mig meget langsomt, så jeg ikke kom til at sidde fast nogen steder.

Foran mig og over mig var flykroppen, og jeg gled langsomt bagud og opad, indtil jeg endte ved vingen, som gik rakt ned i bunden foran mig. Lige foran var bundtovet så vi var tilbage ved vores udgangspunkt.

Nitten minutter nu. Et minut af bundtid tilbage. Tiden fløj afsted hernede. Vi lavede signalererede at vi ville påbegynde vor opstigning, og Glen frigjorde lampen

SUSANNE PAULSEN

SUSANNE PAULSEN

SUSANNE PAULSEN

Et close-up af cockpittet og dele af flyets indre (øverst til venstre); Vinduessektion langs siden af flyet (øverst til højre); Vinduessnit langs siden (venstre); Søvifter på vraget (højre)

fra bundtovet. Nu havde vi 45 minutters opstigning foran os. Vi foretog vores dekostop, skiftede gas og brød vandoverfladen efter 65 minutter.

Da vi nåede indtil byen Oxevik, var det allerede ved at blive mørkt. Vi tog kun det væsentli-

vundet flere svenske mester-skabstitler i undervandsfotografering, delte ud af råd og tips, hvorefter vi lavede nogle ændringer for lyssætning for næste dag. Mens batterierne til lamperne blev opladet, "ladede vi også vores egne batterier op" i det

ge med hjem, fyldte vores tanke med ny gas og nød en god lasagne. Dagens billeder og film blev gennemgået, og der blev lavet en ny plan for søndagens optagelser og fotografering. Kjell, som har

brændefyrede spabad og sluttede dagen af med nogle gode dykkerhistorier.

Tredje dyk: Det blæser ikke under overfladen

Efter en god morgenmad gjorde vi klar til dagens dyk; dog kan man ikke være forberedt på alt.

Regnen var væltet ned i løbet af natten, men var nu ophørt. Regn om natten er godt. Det kan vi godt lide. Hvis det altid regnede om natten og var solrigt om dagen, ville det hele fungere. Meteorologerne havde dog for det meste haft ret i deres prognoser. Vi gik hurtigt ud og fik båden læsset.

Det blæste en del. "Skal I ud på dette urolige vejr?" spurgte beboerne i området. "Selvfølgelig!"

sagde vi glade. "Det blæser ikke under overfladen."

Faktisk blæste vinden ikke så hårdt – 7 til 8 m/s, måske og der var ingen hvide toppe. Vi havde god medvind ind i fjorden, da vi riggede op og fik samlet vores udstyr. I dag skulle vi blot gå ned langs bundtovet uden at skulle søge efter vraget. Vidunderlig!

Alt føltes let men det skulle snart ændre sig. Kjell sejlede os helt op til bøjerne og vi hoppede i. Hængende ved dykkerlejderen fik vi langet vores kameraer og stage flasker med og så begav vi os på vej nedefter endnu engang.

Vi kom ret hurtigt ned men endte med at drive lidt skævt af linen men fortsatte med at svømme. Jeg forsøgte at kom-

SUSANNE PAULSEN

pensere for strømmen, men indså hurtigt, at vi oppe imod en kraftig strøm som var stærkere end vi kunne håndtere. Vi havde derfor ikke noget andet valg end at måtte afbryde dykket hvor- efter vi blev samlet op et godt

stykke nedstrøms.

Kjell bugserede os mens vi hang på lejderen, så vi ikke skulle kravle ombord igen med alt udstyr, og bragte os stille og roligt tilbage til vores udgangspunkt. Det tog sin tid. Jeg hørte

SUSANNE PAULSEN

Glen tælle den tilbageværende afstand ned, mens jeg koncentrerede mig om bare at holde fast. Det var ret tungt arbejde.

Til sidst kunne vi bare give slip og glide lige mod bøjerne. Vi tog hurtigt fat i hver linje og hang ved. Det var ikke muligt at slippe. Så hængte vi der mens det søde, brune overfladevand plaskede os rundt om munden på os med jævne mellemrum. Jeg var efterhånden begyndt at blive rigtig træt i armene.

Der var ikke så meget pointe

i at hænge der så vi besluttede at gøre et stop på ti meter for at tjekke udstyret, give OK og dykke ned derfra.

Sigtbarheden var virkelig nul, og jeg lod bundtovet løbet igennem min hånd, indtil jeg ramte Glens hånd. Her mødtes bøjernes reb, og jeg forsøgte at finde den som gik nedad. Snart fulgte vores hænder efter hinanden, og vi arbejdede os roligt og metodisk nedad ved at føle os frem.

Seks meter. Nu kunne jeg i det mindste skimte min dyk-

kercomputer. Det var kulsort, og ingen af vores kameralys var tændt. Kun håndlygten hang på plads og sendte sit lys nedad langs rebet. Ti meter. Vi stoppede, men ikke så længe, tog et dybt åndedrag, tændte lyset og tjekkede, at vi begge var ok. Kameraerne måtte vente. Vi fortsatte med at gå ned, og sørgede for at tage ekstra tid til at trække vejret og ånde ordentligt ud.

En ro kom over mig – den slags ro, som mørket og ånde-

SUSANNE PAULSEN

Troidkrabbe på det afbrækkede haleparti (ovenfor); På vej langs rebet (til venstre)

indgyder. Det blæser som sagt ikke under overfladen. Det føltes lidt som at komme hjem, da jeg så landingsstedet.

Nedstigningslinjen var rettet ud, og Glen hængte lampen på plads. Linsedæksler dækkede stadig vores objektiver, og hverken kamera eller flash var tændt. Jeg koncentrerede mig om at bruge små bevægelser for at få styr på mine grejer og sank så ned for at fotografere hjulet.

Vi fulgte vores plan og fortsatte på vej mod cockpitet. I dag ville vi prøve at fotografere og filme lidt længere ind i vraget. Cockpitforruden var skubbet ud, så besætningen kunne komme ud; derfor var cockpitet helt åbent og tilgængeligt udefra. Man kunne tydeligt se ryglænet på en

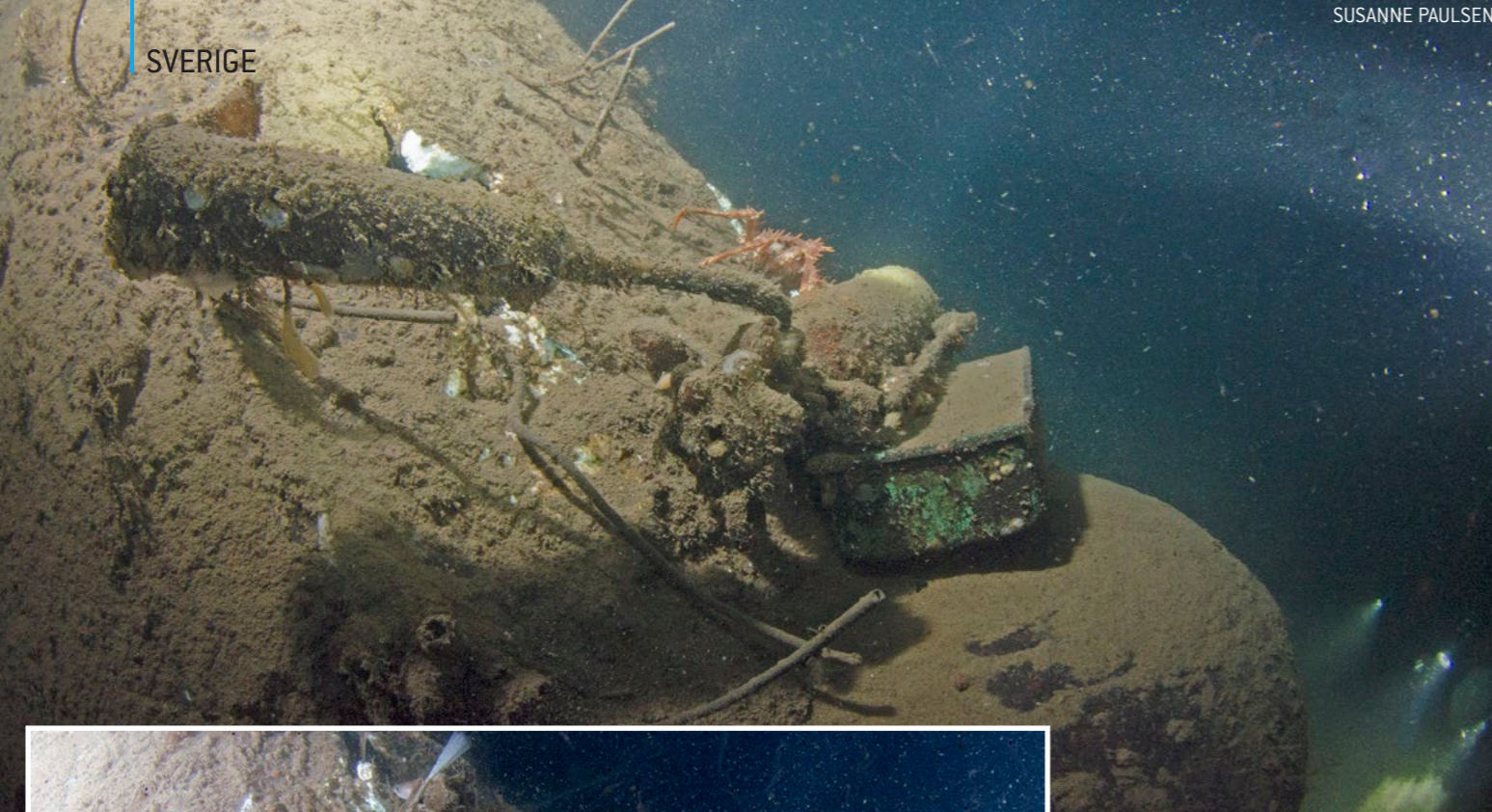
af stolene samt noget inventar. En stor del af gulvet var dækket af bundaflejringer, og jeg strakte forsigtigt mit kamera ud i rummet og tog nogle billeder. Glen fulgte trop og filmede.

Vi besluttede også at undersøge halepartiet. Vi gled op forbi ruderne på siden og fortsatte ud ad den frie vinge – hele vejen ud denne gang. Vi så motoren, men ingen propeller. Kunne den være bjærget? Vi gik tilbage mod flykroppen på den anden side af vingen, og gik nu opad.

Som vi troede, var der ingen anden glaskuppel. Det var blevet fjernet under flyets ombygning fra bombefly til transportfly. Flykroppen sluttede brat med et brud, lige før halepartiet. Et rundt, sort hul førte længere

ind i flyet, men vores lamper rakte ikke ret langt ind. I stedet så vi på nogle af de pragtfulde troidkrabber, der havde invaderet flyet. Det myldrede faktisk med dem.

Vi lyste også ned mod bunden for om muligt at spotte den manglende del af flyet, men vi kunne ikke rigtig se bunden herfra. Måske har nogen fået et trawl fast i flyet og revet det fra hinanden? Vi bevægede os nu tilbage langs bunden af flyet, men uden at gå under det på grund af fiskenet, hvorefter vi var tilbage ved udgangspunktet. Bundtovet hang fremfor os med dens lampe, der lyste imødekommende til os. Porten til overfladen. Dykkercomputertjek: 18 minutter i dag. God timing. Nu

SUSANNE PAULSEN

var der kun en ret uinspirerende opstigning, der ventede os.

Minutterne tikkede så langsomt under vores dekompressionsstop, at jeg næsten troede, tiden var gået i stå. Den sjove del af dykket var overstået, og nu ville jeg bare hjem og lade alt synke ind. Bølgerne ved overfladen var dog ikke stoppet.

Efter at have gættet, hvad dykkercomputeren viste de sidste par meter, var vi tilbage ved bøjerne. Vi forsøgte at give

OK-signal til Kjell uden at give slip. Så var det bare et spørgsmål om at glide over og klamre sig til dykkerlejderen for ikke at risikere at drive væk.

Vi var ret mørbankede, da vi atter kom ombord. Frokost og kaffe gav os imidlertid kræfterne tilbage inden vi skulle drage hjem. Det var lidt trist at dykningen nu var overstået. At det var slut for denne gang eventyret til flyvraget – den lille bule i bunden af Gullmarsfjorden med

Glaskuplen på taget med den grønne kasse og ildslukker (til venstre); Et nærmere kig på ildslukkeren og den grønne kasse (ovenfor);

hele dens historie. Forhåbentlig bliver hun der i lang tid og venter på os i mørket.

Susanne Paulsen er teknisk dykker, undervandsfotograf og dykkerskribent med bopæl i Sverige. Sammen med sin mand, Glen, driver hun Team Paulsen AB, et dykker- og Poseidon-rebreathercenter i Gullmarn. Besøg: teampaulsen.se

KILDER:

MOLANDER, L. (2008). FRA GULLMARN'S INRE DEL: NÅGOT OM NATUR, MENNESKER OG HÆNDELSER.

MILJÖINFORMATION I VÄST. FORFATTEREN HAR BLANDT ANDET INTERVIEWET VIDNER OG DELTAGERE I HÆNDELSEN.

LUFTFARTSHISORIE.NO. LOCKHEED LODESTAR I NORSK TJENESTE FRA 1941 TIL 1950

MUNDTLIG KILDE: LEIF MOLANDER

© 2021 Garmin Ltd. samt datterselskaber.

TIL BEGGE DINE VERDENER

DESCENT™ Mk2S SERIEN

DYKKERCOMPUTERE / MULTISPORT-SMARTWATCHES

6 TYPER DYK | INDBYGGEDE SPORTS-APPS | OVERFLADE-GPS

Købes hos:

Diving 2000
Asylgade 16 • 5000 Odense
66 13 00 49 • Diving2000.dk

Kingfish
Scandiagade 15 • 2450 København
33 13 83 83 • Kingfish.dk